

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

Bilten br. 2
Najnovija dešavanja u praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Cesare Pitea

Urednica verzije na crnogorskom jeziku:
Mirjana Popović

Ovaj bilten pripremljen je u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”.

© Savjet Evrope, april 2021.

Sva prava zadržana. Licencirano u Evropskoj uniji pod određenim uslovima. Nijedan dio ove publikacije ne može se prevesti, reprodukovati, niti prenositi, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronskim putem (CD-ROM, internet, itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji drugi sistem skladištenja ili preuzimanja informacija, bez prethodne pisane dozvole Direkcije za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope.

Mišljenja izražena u ovom dokumentu predstavljaju odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavljaju nužno zvanični stav Evropske unije ili Savjeta Evrope.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH PREDMETA U OBLASTI SLOBODE IZRAŽAVANJA	6
<i>Karastelev i drugi protiv Rusije</i> , presuda od 6. novembra 2021. godine, predstavka br. 16435/10	6
<i>Jecker protiv Švajcarske</i> , presuda od 6. oktobra 2020. godine, predstavka br. 35449/14	7
<i>Gafiuc protiv Rumunije</i> , presuda od 13. oktobra 2020. godine, predstavka br. 59174/13	8
<i>İmrek protiv Turske</i> , presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 45975/12	10
<i>Panioglu protiv Rumunije</i> , presuda od 8. decembra 2020. godine, predstavka br. 33794/14	11
<i>Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA protiv Švajcarske</i> , presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 41723/14	12
<i>Société Editrice de Mediapart i drugi protiv Francuske</i> , presuda od 14. januara 2021. godine, predstavke br. 281/15 i 34445/15	13
DUBINSKA ANALIZA IZABRANIH PREDMETA	15
<i>Sabuncu i drugi protiv Turske</i> , presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17	15
<i>Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2) [VV]</i> , presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 14305/17	18

Uvod

Bilten je pripremljen u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022” i njenog projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

U cilju nastavka saradnje sa predstavnicima pravne struke i trenerima sertifikovanim od strane JUFREX-a i doprinosa daljem unapređenju znanja iz oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj bilten kao dodatni način za razmjenu informacija o novim trendovima i dešavanjima u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP, Sud).

Bilten br. 1 pokriva period april 2019. – jul 2020. godine, a u ovom biltenu predstavljene su neke od relevantnih presuda donijete u periodu od avgusta 2020. do januara 2021. godine.

U analiziranom periodu, Evropski sud za ljudska prava donio je značajne presude iz različitih oblasti vezanih za član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Najrelevantniji predmeti iz sudske prakse tiču se međusobno povezanih zahtjeva za zaštitu slobode izražavanja i slobode i sigurnosti novinara i poslanika, naročito u vezi sa legitimnom borbom protiv terorizma i političkog nasilja. Ostali predmeti odnosili su se na preventivne mjere ograničavanja slobode političkog govora, ograničenja pristupa informacijama o stvarima od javnog interesa, zaštitu novinarskih izvora, odgovornosti novinara i predstavnika pravosuđa u ostvarivanju njihovog prava na slobodu izražavanja i opseg pristupa određenoj medijskoj kući za prenošenje političkih mišljenja. U odabranim presudama, Sud pojašnjava i razrađuje zahtjeve slobode izražavanja u tim oblastima, sa posebnim naglaskom na zahtjeve zakonitosti miješanja i na potrebu pažljivog nadzora i procjene srazmjernosti od strane domaćih vlasti. Uopšteno, odabrani predmet istovremeno naglašava važnost slobode izražavanja u kontekstu vladavine prava i potrebu za unapređenjem zakona i prakse o slobodi izražavanja na domaćem nivou, u skladu sa načelom supsidijarnosti.

U prvom dijelu ovog biltena, dobićete kratki opis odabranih predmeta, a u drugom dijelu biće pružena detaljna analiza dva ključna predmeta.

Pregled najvažnijih predmeta u oblasti slobode izražavanja

karastelev i drugi protiv Rusije, presuda od 6. novembra 2021. godine, predstavka br. 16435/10

Činjenično stanje

G din Karastelev i gđa Karasteleva (prvi i drugi podnosilac predstavke) bili su direktori NVO-a NHCR (*Novorosijski komitet za ljudska prava*, treći podnosilac predstavke). Oni su 2009. godine izveli dva javna, statična protesta protiv regionalnog zakona iz 2008. godine o zaštiti maloljetnika, smatrajući da je previše restriktivan i protivustavan, jer je značajno ograničio slobode adolescenata. Tokom prvog protesta, podnosioci predstavke držali su plakat na kojem je pisalo „Sloboda se ne daje, mora se uzeti”. Tokom drugog protesta, podnosiocima predstavke prišlo je dvoje maloljetnika i stupilo u razgovor sa njima. Tužilaštvo je smatralo da je ovo ponašanje predstavljalo širenje ekstremističke propagande i podsticanje adolescenata da učestvuju u budućim demonstracijama, odnosno kršenje Zakona o suzbijanju ekstremizma. Ocijenili su da postupci podnosioca predstavke mogu dovesti do „ekstremističkih aktivnosti” i ometati zakonite aktivnosti državnih organa. Tužilac je izdao upozorenja u odnosu na prva dva podnosioca predstavke, u svojstvu direktora NVO-a, čije bi nepoštovanje rezultiralo njihovom ličnom upravnom odgovornošću. Dalje je upućeno upozorenje nevladinoj organizaciji, da bi nastavak aktivnosti mogao rezultirati njenim gašenjem. Konačno, jednom od podnosioca predstavke upućena je naredba za ispravljanje

učinjenih povreda. U osnovi, tražili su od podnosioca predstavke da se suzdrže od budućih protesta, pod prijetnjom suočavanja istih, kako sa ličnom odgovornošću, tako i sa gašenjem NVO-a. Podnosioci predstavke dali su ostavke na radna mjesta u nevladinoj organizaciji i bezuspješno su se žalili na odluku tužioca.

Prva dva podnosioca predstavke žalila su se pred ESLJP-om zbog kršenja njihovog prava na slobodu širenja informacija i ideja iz člana 10. Prvi podnosilac predstavke takođe se žalio na kršenje njegovog prava na pristup sudu iz člana 6. Sud je pritužbu NVO podnosioca predstavke proglašio neprihvatljivom odlukom sudije pojedinca iz 2016. godine.

Obrazloženje ESLJP-a

Na početku je Sud odbio tvrdnju Vlade da, budući da je druga podnositeljka predstavke preminula nakon podnošenja predstavke, njen sin nije aktivno legitimisan da nastavi postupak zbog strogo lične prirode zahtjeva. Ponovio je da je pritužba pred njim imala „moralnu dimenziju” i da je srodnik preminule žrtve imao legitimni interes da nastavi postupak po istoj.

Iako Vlada nije osporila postojanje miješanja u slobodu izražavanja, Sud je uprkos tome jasno stavio do znanja da su podnosioci predstavke pojedinačno, premda indirektno, bili pogođeni i postupanjima usmjerenim prema nevladinoj organizaciji.

Bitno pitanje koje je Sud trebao da riješi bilo je kvalitet zakona na kojem se zasnivalo miješanje. Pitanje je bilo dvojako. Prvo, da li su podnosioci predstavke mogli predvidjeti da bi njihovo ponašanje moglo dovesti do primjene mjera prema zakonodavstvu o suzbijanju ekstremizma. Drugo, da li je im ruski zakon *ex-post* pružio dovoljne mjere zaštite od proizvoljnosti u njegovoj primjeni. Sud je ponovio da bi se pribjegavanje preventivnim mjerama koje ograničavaju slobodu izražavanja trebalo ograničiti na slučajeve koji otkrivaju stvarni rizik od izvršenja određenih i teških krivičnih djela od strane određenih lica. Nijedan dokaz nije upućivao na to da je zakon predviđao ili da je tužilac koristio bilo koji utvrdivi i predvidljivi kriterijum za razlikovanje djela koja predstavljaju legitimno ostvarivanje slobode izražavanja od onih koji bi mogli dovesti do izdavanja upozorenja. Nijesu postojale ni jasne smjernice o vrstama radnji koje bi mogle zahtijevati upozorenje za razliku od krivične odgovornosti. Rezultirajuća nesigurnost negativno je uticala na predvidljivost regulatornog okvira, što je imalo obeshrabrujući efekat na slobodu izražavanja i ostavilo preveliku slobodu nahođenja izvršnoj vlasti.

Sud je dalje ponovio svoje zaključke iz prethodnih predmeta ([Lashmankin i drugi protiv Rusije](#), presuda od 7. februara 2017. godine, predstavka br. 57818/09 i 14 drugih, paragraf 356) da je domaće pravo ovlaštenje za nadzor domaćih sudova ograničilo na previše uski opseg, ograničen na „zakonitost“ pobijane mjere. Domaćim sudovima nije ostavljen prostor da procijene njegovu razumnost i, u konačnom, da izvrše ocjenu nužnosti i srazmjernosti koju zahtijeva član 10 i praksa Suda. Slijedom toga, tužilac je imao nesputano ovlaštenje za određivanje preventivne mjere koja se miješa u slobodu izražavanja.

Konačno, Sud je presudio da – čak i na osnovu činjenica na koje se pozvao tužilac – ponašanje podnosioca predstavke ne može razumno potpadati pod ono što je zakonom opisano kao ekstremistička aktivnost, jer nije podrazumijevalo planiranje bilo kakvih inkriminišućih radnji, niti je moglo direktno ili indirektno dovesti do nasilnih

radnji protiv javnih vlasti. Stoga je došlo do kršenja člana 10.

Napomena: Predmet naglašava potrebu da domaći zakon strogo definiše okolnosti u kojima ponašanje koje ne povlači krivičnu odgovornost može izuzetno opravdati preduzimanje preventivnih mjera koje utiču na ostvarivanje slobode izražavanja. Takođe potvrđuje da, kako bi se osigurala zaštita od proizvoljne slobode nahođenja, postupanje organa koji nijesu sudski u preduzimanju takvih mjera mora da bude praćeno strogom sudskom kontrolom, koja omogućava sudovima da izvrše procjenu srazmjernosti, u skladu sa zahtjevima člana 10.

[Jecker protiv Švajcarske, presuda od 6. oktobra 2020. godine, predstavka br. 35449/14](#)

Činjenično stanje

Podnositeljka predstavke je novinarka koja je objavila članak o čovjeku koji je deset godina bio diler kanabisa.

Nakon objave, tužilac je pokrenuo istragu zbog trgovine drogom i zatražio da podnositeljka predstavke svjedoči, tvrdeći da se ona ne može pozivati na pravo da zaštiti svoj izvor. Zahtjev gdje Jecker da ne otkriva svoje izvore u početku je usvojio Kantonalni sud, ali ga je Federalni vrhovni sud odbio u žalbenom postupku.

Odluka Saveznog suda u osnovi se zasnivala na dva faktora: da je trgovina lakim drogama teško krivično djelo nabrojano među onima koji opravdavaju izuzetak od zaštite novinarskih izvora i da je svjedočenje podnositeljke predstavke jedini način za identifikovanje počinioca. Savezni sud je smatrao da iz činjenica predmeta nije proizašao poseban razlog koji bi dao prevagu bilo javnom interesu za gonjenje krivičnog djela ili interesu podnositeljke predstavke da zaštiti svoj izvor. Stoga je prešao na ravnotežu koju je postigla zakonodavna vlast, pri čemu je prvo navedeno predvladalo drugo navedeno.

Pred Sudom se podnositeljka predstavke žalila da je bila prisiljena da otkrije identitet povjerljivih izvora suprotno članu 10.

Obrazloženje ESLJP-a

Analiza Suda fokusirala se na dovoljnost argumenata koje je iznio Savezni sud da bi opravdao izuzetak od prava podnositeljke predstavke na zaštitu izvora. Sud je podsjetio da je preispitivanje od strane sudije ili drugog nezavisnog i nepristrasnog tijela za donošenje odluka jedna od najvažnijih zaštitnih mjera koja mora postojati kod svakog kršenja prava na zaštitu novinarskih izvora. Nadležni sud mora da bude u mogućnosti da utvrdi postoji li imperativni javni interes koji predvladava nad načelom zaštite novinarskih izvora. U suprotnom, treba da ima ovlašćenje da spriječi nepotreban pristup informacijama koje mogu otkriti identitet izvora (*Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije* [VV], presuda od 14. septembra 2010. godine, predstavka br. 38224/03, paragraf 51).

Sud je napomenuo da se nužnost otkrivanja identiteta izvora ne može utvrditi jednostavno tvrdeći da, u odsustvu takvog objelodanjivanja, ne bi bilo moguće nastaviti krivičnu istragu. Mora se uzeti u obzir težina krivičnih djela. Savezni sud nije uzeo u obzir stvarnu opasnost za zdravlje korisnika i u osnovi se oslanjao na kategorizaciju koju je izradila zakonodavna vlast, a koju je pret hodno okarakterisao kao „nedosljednu“.

Sud je smatrao nebitnim to što članak nije otvoreno kritikovao krivičnu djelatnost, što je činjenica kojoj je Savezni sud pridao određenu težinu. Sud je naglasio da Savezni sud nije uzeo u obzir da bi članak vjerovatno mogao da doprinese diskusiji od opšteg interesa o efikasnosti prevencije i represije kriminala. Slično tome, previdio je da je naredba o otkrivanju izvora mogla štetno da utiče na ugled i sposobnost novina da u budućnosti obavljaju svoje poslove, kao i na interes javnosti da dobije informacije date putem anonimnih izvora.

U skladu sa time, razlozi koje je naveo Savezni sud nijesu bili dovoljni da pokažu preovlađujući zahtjev u javnom interesu koji opravdava otkrivanje novinarskih izvora. Sud je utvrdio kršenje člana 10.

Napomena: Odluka pokazuje primarnu važnost zaštite izvora za očuvanje novinarske slobode prema članu 10 (*Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], presuda od 27. marta 1996. godine, predstavka br. 17488/90). Takođe naglašava da zakonodavna vlast ne može apstraktno da uspostavi ravnotežu između suprotstavljenih interesa, ostavljajući pravosuđu kao jedini zadatak da utvrdi da li je predmetna situacija bila obuhvaćena zakonskim pravilom formulisanim uopšteno (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], presuda od 15. oktobra 2015. godine, predstavka br. 27510/08, paragraf 275. Umjesto toga, Konvencija zahtijeva da sudija obavi temeljnu ocjenu da li je, u okolnostima konkretnog predmeta, postojao prevladavajući imperativni javni interes da izuzetak bude usklađen sa zahtjevima slobode izražavanja.

Gafiuc protiv Rumunije, presuda od 13. oktobra 2020. godine, predstavka br. 59174/13

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je sportski novinar u novinama koje izlaze u cijeloj državi. On je 2005. godine dobio akreditaciju od Nacionalnog savjeta za proučavanje arhiva Securitate (CNSAS) za pristup njihovim arhivima, a navedena svrha bila je istraživanje sporta tokom komunističkog perioda. Podnosilac predstavke objavio je niz članaka u kojima je otkrio lične podatke pojedinaca koji su bili ključni u aktivnosti tajne policije kao doušnici ili osobe pod nadzorom.

Upravni odbor CNSAS-a povukao je akreditaciju podnosioca predstavke 2009. godine, s obrazloženjem da nije poštovao privatnost lica koja su

progonili organi državne bezbjednosti i da je podatke upotrijebio u svrhu koja nije opravdavala akreditaciju. Odbijen je zahtjev za unutrašnjim preispitivanjem koji je podnosilac predstavke podnio vijeću CNSAS-a.

Podnosilac predstavke bezuspješno je tražio sudsku kontrolu od strane Apelacionog i Visokog kasacionog suda. Visoki kasacioni sud je podržao presudu nižeg suda da je podnosilac predstavke bio dužan da štiti privatni život onih koji su bili progonjeni u komunističko doba. Sud je zaključio da je CNSAS sproveo potrebno razmatranje objavljenog materijala i primijenio relevantni objektivni pravni test koji ne zahtijeva prethodnu žalbu pogođenih pojedinaca.

Podnosilac predstavke žalio se pred ESLJP-om da je povlačenjem njegove akreditacije povrijeđeno njegovo pravo da se bavi novinarskom profesijom, jer predstavlja odbijanje pristupa informacijama, uskraćujući javnosti mogućnost da dobije informacije od opšteg interesa, kao što je određeno članom 10.

Obrazloženje ESLJP-a

Tužena Vlada tvrdila je da je pritužba neprihvatljiva prema članu 35 stav 3 tačka b), budući da podnosilac predstavke navodno nije pretrpio „znatno nepovoljniji položaj” zbog činjenica na koje se žali. Sud je odbio ovu tvrdnju, ponovivši da se u predmetima koji se tiču slobode izražavanja ovaj kriterijum mora pažljivo primijeniti ([Margulev protiv Rusije](#), presuda od 8. oktobra 2019. godine, predstavka br. 15449/09). Konkretno, budući da se predstavka odnosila na ograničenje pristupa novinarima informacijama koje potencijalno mogu da doprinesu javnoj diskusiji, pokrenula je važna pitanja ljudskih prava koja zahtijevaju razmatranje merituma.

Domaći sudovi nijesu ni proizvoljno niti nepredvidljivo tumačili zakonske odredbe koje obavezuju podnosioca predstavke na zaštitu ličnih podataka (prema opštem zakonu o zaštiti podataka) i

upotrebu dobijenih podataka u isključivo naučne svrhe (prema zakonu koji uređuje pristup arhivima). Podnosilac predstavke mogao je razumno predvidjeti da će njegovi postupci vjerovatno rezultirati povlačenjem akreditacije, kako je predviđeno propisima CNSAS-a.

Sud je napomenuo da je miješanje imalo za cilj da zaštiti pravo na poštovanje privatnog života onih čiji su lični podaci objavljeni. Čak i u odsustvu pritužbi oštećenih, djelovanje javnih vlasti legitimno je slijedilo ovaj cilj, jer moraju donijeti zaštitne mjere za zaštitu osjetljivih podataka u njihovom posjedu.

Analizirajući nužnost i srazmjernost miješanja, Sud je podsjetio da se s osjetljivim podacima mora postupati oprezno i kritički. Podnosilac predstavke nije filtrirao osjetljive podatke niti izvršio akademsku analizu u skladu sa navedenom svrhom. On se umjesto toga opredijelio za objavljivanje sirovih materijala, otkrivajući detalje iz ličnog života dotičnih ljudi, uključujući njihova puna imena. Članci se uopšte nijesu fokusirali na odnos između sportista i tajne policije, što je stvar od opšteg interesa, pa stoga nijesu mogli doprinijeti javnoj diskusiji u toj oblasti. Podnosilac predstavke mogao je da podnese svoj predmet na kontrolu domaćim sudovima, čija odluka nije ukazala na proizvoljnost.

Iako je Sud prepoznao da je miješanje uticalo na sposobnost podnosioca predstavke da istraži ovu oblast, to ga nije spriječilo da nastavi da radi kao novinar i bilo je srazmjerno kršenju koje je počinio.

Napomena: Presuda je zanimljiva iz dva aspekta. Prvo, naglašava važnost novinarske slobode isključujući, barem u načelu, da se njeno kršenje može smatrati manje teškim, bez potrebe za razmatranjem od strane Suda (uporedi sa [Sylka protiv Poljske](#), odluka od 3. juna 2014. godine, predstavka br. 19219/07). Kao drugo, jasno navodi da javne vlasti mogu *proprio motu* ograničiti slobodu izražavanja radi zaštite drugih od širenja osjetljivih ličnih podataka. Zapravo, domaći

sudovi nijesu izričito odmjerili privatnost u odnosu na slobodu izražavanja, a Sud je odmjerio ravnotežu između ta dva prava, dajući prednost prvom.

Imrek protiv Turske, presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 45975/12

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je sekretar lokalnog ogranka EMEP-a (Laburističke stranke). U tom svojstvu, organizovao je i učestvovao u dva politička događaja u martu 2006. godine. U aprilu mu je određen pritvor pod optužbom za širenje propagande u korist terorističke organizacije (PKK, Radnička stranka Kurdistan). To je proizašlo iz dvije tačke optužnice: njegove odgovornosti za navodno nezakonite radnje (vikanje parola i mahanje zastavama i plakatima) koje su počinili učesnici prvog događaja i govora koji je navodno održao na drugom događaju.

Nakon puštanja na slobodu, poslat je na suđenje. U svoju je obranu tvrdio da je pažljivo postupao kako bi spriječio bilo kakve nezakonite radnje na prvom događaju i da je njegov govor na drugom događaju pogrešno prenesen u transkriptu koji je policija podnijela kao dokaz. U septembru 2008. godine, porotni sud u Adani proglasio je gđina Imreka krivim po optužbi i osudio ga na godinu dana zatvora. Kasacioni sud potvrdio je presudu u januaru 2012. godine.

Prema Zakonu br. 6352 iz 2012. godine (čiji je cilj usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa praksom Suda privremenim obustavljanjem postupka i kazni izrečenih u predmetima „krivičnih djela zasnovanih na izražavanju mišljenja“), izvršenje kazne podnosioca predstavke privremeno je obustavljeno, presuda iz 2008. godine ukinuta, a dalji postupak protiv podnosioca predstavke je obustavljen.

Pred Sudom se podnosilac predstavke žalio na nepravilnost krivičnog postupka, pozivajući se na član 6 Konvencije i kršenje njegovog prava na slobodu izražavanja iz člana 10.

Obrazloženje ESLJP-a

Sud je predmet analizirao isključivo iz ugla člana 10.

U pogledu odgovornosti podnosioca predstavke kao organizatora prvog događaja, Sud je istakao da organizatori ne mogu da budu krivično odgovorni za djela u kojima neposredno ne učestvuju, osim ako ih nijesu podsticali ili ih nijesu tretirali dovoljno ozbiljno. Oni treba da budu oslobođeni kada pokušavaju da uspostave mir, upozoravajući gomilu (*Mesut Yildiz i drugi protiv Turske*, presuda od 18. januara 2017. godine, predstavka br. 8157/10, paragraf 34). Štaviše, domaći sudovi trebali su objasniti kako bi se ponašanje podnosioca predstavke moglo konkretno smatrati podsticanjem na nasilje, oružani otpor ili pobunu ili predstavljanjem govora mržnje (*Mart i drugi protiv Turske*, presuda od 19. marta 2019. godine, predstavka br. 57031/10, paragraf 32). Što se tiče pobijanih izjava, Sud je podsjetio da su pravičnost postupka i procesne garancije koji su dati podnosiocu predstavke faktori koji se moraju uzeti u obzir prilikom procjene srazmjernosti miješanja u slobodu izražavanja (*Baka protiv Mađarske* [VV], presuda od 29. marta 2016. godine, predstavka br. 20261/12, paragraf 161). Slijedom toga, Sud mora da bude zadovoljan ukupnom pravičnošću krivičnog postupka u okviru ocjene srazmjernosti. U presudi iz 2008. godine, porotni sud u Adani svoj je zaključak zasnovao na samo jednom dokazu, koji je podnosilac predstavke osporio, ne tražeći potkrepljujuće dokaze. Takođe nije pokušao da potvrdi ili opovrgne tvrdnju podnosioca predstavke o greškama ili falsifikovanju dokaza prilikom dešifriranja i transkripcije video fajla. Ti su nedostaci pokazali nepravilnost krivičnog postupka i, prema tome, doveli do utvrđivanja kršenja člana 10.

Napomena: Odluka je, iako je dio dobro ustanovljene sudske prakse, važna jer naglašava kako slo-

boda izražavanja funkcionira kao zaštitna mjera lične slobode i bezbjednosti političkih aktivista. Takođe pojašnjava standard krivične odgovornosti za organizovanje ili učestvovanje u događaju usmjerenom na ostvarivanje slobode izražavanja, a tokom kojeg su se navodno dogodile radnje koje predstavljaju obilježje krivičnog djela.

Panioglu protiv Rumunije, presuda od 8. decembra 2020. godine, predstavka br. 33794/14

Činjenično stanje

Podnositeljka predstavke je sudija Apelacionog suda u Bukureštu. Ona je 2012. godine objavila u jednom novinama koje izlaze u cijeloj državi i na jednom novinskom portalu članak o tadašnjoj predsjednici Kasacionog suda. Na sugestivan i provokativni način, u članku je kritikovala nedavno imenovanje bivšeg tužioca iz komunističkog doba na tu poziciju, nazivajući je „drugaricom tužiteljkom” i aludirajući da je upotrebljavala spise predmeta kao oružje režima. Sudijsko odjeljenje Vrhovnog sudskog savjeta (SJCSM) zaključilo je da je podnositeljka predstavke prekršila Kodeks ponašanja sudija i tužilaca. Podnositeljka predstavke neuspješno se žalila Kasacionom sudu.

Podnositeljka je podnijela predstavku ESLJP-u tvrdeći da joj izrečena kazna onemogućava profesionalno napredovanje i krši njenu slobodu izražavanja iz člana 10.

Obrazloženje ESLJP-a

Sud je utvrdio da nije bilo kršenja člana 10. Prihvaćeno je da je miješanje u slobodu izražavanja imalo pravnu osnovu. Međutim, podnositeljka predstavke osporila je predvidljivost relevantne odredbe Kodeksa ponašanja sudija, jer nije sadržao preciznu definiciju koncepta „mišljenja izraženog o moralnom i profesionalnom integritetu” ni termina „kolega”.

Sud je napomenuo da osporena odredba uređuje ponašanje sudija, kao određene i ograničene grupe sa profesionalnim znanjem tumačenja zakona i da je bila na snazi nekoliko godina. Podnositeljka predstavke stoga nije mogla tvrditi da nije bila svjesna njegovog sadržaja i, u slučaju sumnje u njegovo područje primjene, mogla je pokazati razboritost suzdržavanjem od objavljivanja članka.

Sud je analizirao nužnost ograničenja legitimno usmjerenog na zaštitu prava i ugleda drugih i održavanje autoriteta pravosuđa. Prihvatio je da se u članku dovodi u pitanje je li bivša tužieljka iz komunističkog režima sposobna za predsjedavanje Kasacionim sudom i fokusira na profesionalne aspekte života iste, što je doprinijelo većoj javnoj diskusiji o reformi pravosudnog sistema. Osoba na koju se članak odnosi je javni službenik na jednoj od najviših pozicija u pravosuđu, pa je tako izložena većoj kritici i javnom nadzoru od običnih osoba. Međutim, Sud je naglasio posebnu razboritost i suzdržanost koju sudije moraju pokazati prilikom ostvarivanja svoje slobode izražavanja kada je u pitanju potreba za održavanjem integriteta pravosuđa i osiguravanjem povjerenja javnosti u pravosuđe.

Sud je utvrdio da nacionalne vlasti nijesu prekorale svoju slobodu procjene, jer su na odgovarajući način sprovele test ravnoteže između suprotstavljenih prava. Članak je zaista sadržao konkretne navode o nezakonitom ili neetičnom ponašanju dotične osobe, bez bilo kakvih dokaza u prilog tome. Osim toga, izrečena kazna nije bila pretjerana, jer se nije pokazalo da je spriječila podnositeljku predstavke da učestvuje u prilikama za napredovanje u karijeri, a pitanje je nagađanja i da li bi to činila u budućnosti.

Napomena: Ovaj predmet ukazuje na to da je integritet pravosuđa značajni protivinteres ostvarivanju slobode izražavanja (*Morice protiv Francuske* [VV], presuda od 23. aprila 2015. godine, predstavka br. 29369/10, paragrafi 124–31). Međutim, pokazuje da je pogotovo tako kad kritiku izražavaju sami predstavnici pravosuđa, koji treba da budu krajnje oprezni u ostvarivanju svoje

slobode izražavanja kada dovode u pitanje taj integritet (uporedi sa [Baka protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 23. juna 2016. godine, predstavka br. 20261/12, paragrafi 158–67).

[Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA protiv Švajcarske, presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 41723/14](#)

Činjenično stanje

Prvi podnosilac predstavke, *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (SSR), je privatnopravno udruženje, nacionalni javni TV servis i radio stanica sa licencom Švajcarske konfederacije. Drugi podnosilac predstavke (*publisuisse SA*) bila je agencija za prodaju oglasnog prostora.

Verein gegen Tierfabriken, udruženje za zaštitu životinja i potrošača, rezervisalo je 2011. godine oglasni prostor putem drugog podnosioca predstavke, kako bi na nacionalnoj televiziji emitovao kratku reklamu kojom promovise svoj vebsajt. Tvrdnja je glasila: „Ono što ostali mediji ne spominju“. Ubrzo nakon toga, udruženje je zatražilo emitovanje druge verzije reklame sa tvrdnjom „Ono što švajcarska televizija [tj. prvi podnosilac predstavke] ne spominje“. Drugi podnosilac predstavke odbio je ovaj zahtjev, smatrajući da je u suprotnosti sa njegovim opštim uslovima, budući da je štetio komercijalnim interesima i ugledu prvog podnosioca predstavke.

Udruženje je 2012. godine vodilo neuspješan žalbeni postupak pred Nezavisnim odborom za radio i televizijske žalbe (AIEP). Nakon toga osporilo je odluku pred Saveznim vrhovnim sudom koji je odlučio u njegovu korist. Savezni sud je smatrao da je SSR uživao manje autonomije u reklamnim pitanjima, sredstvu za finansiranje javnog servisa, nego što je to bio slučaj u pogledu uređivačkog sadržaja i da se u tom pogledu nije mogao izjednačiti sa potpuno privatnim emiterom. Oba

podnosioca predstavke su tako preuzela „zadatak države“ („*tâche de l'État*“), što je značilo da su bili dužni da poštuju temeljna prava, prema članu 35 stav 2 Saveznog ustava, koji definiše lični opseg obaveze poštovanja temeljnih prava. Savezni zakon o radioteleviziji nije pominjao zaštitu komercijalnog interesa i ugleda kao razlog za odbijanje emitovanja, što je predstavljalo ograničenje prava udruženja na slobodu izražavanja. Stoga je SSR bio dužan da objektivno uspostavi ravnotežu među postojećim interesima, prihvatajući i sam određeni stepen kritike.

Podnosioci predstavke žalili su se Sudu na kršenje njihovih prava na slobodu izražavanja iz člana 10.

Obrazloženje ESLJP-a

U skladu sa sudskom praksom o statusu javnih radiotelevizijskih kuća ([Radio France i drugi protiv Francuske](#), odluka od 23. septembra 2003. godine, predstavka br. 53984/00), Sud je potvrdio da prvi podnosilac predstavke spada u definiciju „nevladine organizacije“ prema članu 34 Konvencije ([Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG protiv Švajcarske](#), presuda od 21. juna 2012. godine, predstavka br. 34124/06).

Obaveza emitovanja druge verzije reklame predstavljala je miješanje u prava podnosioca predstavke iz člana 10, na osnovu člana 35 stav 2 Saveznog ustava. Sud je smatrao da je njegova primjenjivost na oglašavanje od strane podnosioca predstavke bila predvidljiva, uzimajući u obzir svojstvenu uopštenost ustavnih odredbi ([Rekvényi protiv Mađarske](#) [VV], presuda od 20. maja 1999. godine, predstavka br. 25390/94), posebnu pažnju koja se očekuje od stručnjaka prilikom procjene rizika i odgovornosti njihovih aktivnosti ([Delfi AS protiv Estonije](#) [VV], presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09) i praksu Saveznog vrhovnog suda. Prepoznao je razliku između ovog predmeta i prethodnih predmeta ([Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) [VV], presuda od 22. aprila 2013. godine, predstavka br. 48876/08), po tome što Savezni zakon u načelu nije sprečavao emitovanje

vanje reklame, jer zaštita komercijalnog interesa i ugleda drugih nije bila navedena među zakonskim osnovama za odbijanje.

Sud je smatrao da obaveza nametnuta podnosiocima predstavke da objave reklamu nije predstavljala nesrazmjerno miješanje u njihovu slobodu izražavanja. Sud nije pronašao uvjerljiv razlog za odstupanje od ocjene domaćih sudova. Napomenuo je da je reklama imala za cilj promovisanje aktivnosti Udruženja u oblasti zaštite životinja i potrošača, a ne pozivanje javnosti na kupovinu određenog proizvoda, pa je stoga predstavljala ostvarivanje slobode izražavanja u pitanjima od opšteg interesa. Ponovio je da je SSR, koji ima posebno mjesto u švajcarskom medijskom okruženju, nudio platformu za informisanje javnosti koja nije bila uporediva sa platformama ostalih televizija. Stoga je prvi podnosilac predstavke bio obavezan da prihvati kritička mišljenja i osigura njihovo emitovanje na svojim radiodifuznim kanalima, čak i ako su sadržala informacije ili ideje koje su vrijeđale, šokirale ili uznemiravale. Takođe, poruka reklame, iako predstavljena na vrlo provokativan način, bila je prepoznatljiva kao izraz mišljenja treće strane. Nije došlo do kršenja člana 10.

Napomena: Odluka Suda u ovom predmetu je zanimljiva jer doprinosi tekućim diskusijama o postojanju i ograničenjima prava na pristup određenim medijima, o ulozi slobode izražavanja u oglašavanju i liniji koju treba povući između odgovornosti isključivo privatnih medijskih operatora i onih koji obavljaju neku vrstu javne funkcije. Ovo je pitanje koje je privuklo značajnu pažnju u vezi s internetskim posrednicima i platformama (vidi, *mutatis mutandis*, [Delfi AS protiv Estonije](#) [VV], presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09, i [Magyar Tartalomsgátlatók Egyesülete protiv Mađarske](#), presuda od 2. februara 2016. godine, predstavka br. 22947/13). Presuda naglašava da u ovoj oblasti prema Konvenciji mogu da budu prihvatljiva različita rješenja za uspostavljanje ravnoteže predmetnih interesa, pod uslovom da su dovoljno podržana jasnim domaćim propisima i pažljivom sudskom procjenom, u skladu sa načelom supsidijarnosti.

[Société Editrice de Mediapart i drugi protiv Francuske](#), presuda od 14. januara 2021. godine, predstavke br. 281/15 i 34445/15

Činjenično stanje

Predmet se odnosio na sudsku zabranu protiv *Mediapart*-a, novinskog portala, njegovog direktora i novinara, kojom je traženo da se sa vebajta novina uklone i dalje ne objavljuju izvodi iz nezakonitih snimaka tajno snimljenih u kući gđe Bettencourt, tada glavne akcionarke grupe *L'Oréal*. Snimci su predani kao dokaz u krivičnoj istrazi navodne krivične aktivnosti određenih lica, uključujući P.D.M, njenog finansijskog savjetnika i istaknute političare (na kraju oslobođene odgovornosti), koji su pokušali da finansijski iskoriste njenu ranjivost. Krivični postupak koji je uslijedio rezultirao je time da su P.D.M. i druga osoba proglašeni krivima za krivično djelo neprimjerenog uticaja.

Podnosioci predstavke žalili su se pred Sudom da je to predstavljalo kršenje njihove slobode izražavanja iz člana 10.

Obrazloženje ESLJP-a

Analiza Suda fokusirala se na srazmjernost miješanja. Sud je pojasnio da oslobađajuća presuda podnosioca predstavke u krivičnom postupku nije podrazumijevala da je miješanje protiv kojeg je podnesena pritužba bilo nesrazmjerno. Donoseći drugačiji zaključak, domaći građanski sudovi svoj zaključak nijesu zasnivali samo na okolnosti da su razgovori snimljeni očigledno nezakonitim sredstvima. Smatrali su da su objavljeni sadržaj i način na koji je predstavljen bez potrebe izložili detalje iz privatnog života dotičnih lica. Sud je takođe napomenuo da je širenje na Internetu, iako iza naplatnog sistema, učinilo informacije dostupnim velikom broju ljudi tokom značajnog vremenskog perioda.

Što se tiče usvojene mjere, Sud je podsjetio da u načelu nije dopušteno prema članu 10 sprječavati otkrivanje podataka koji su već objavljeni ili su

prestali da budu povjerljivi ([Fressoz et Roire protiv Francuske](#) [VV], presuda od 21. januara 1999. godine, predstavka br. 29183/95, paragraf 53). Međutim, u ovom je predmetu nalog za uklanjanje bio potreban da bi se ispravilo početno narušavanje privatnog života gđe Bettencourt i da bi se prekinulo uznemiravanje koje je prouzrokovano ranjivoj ženi. Objavljivanje snimaka bilo je nezakonito od samog početka, i premda su u međuvremenu u velikoj mjeri distribuirani, njihovo je prenošenje ostalo zabranjeno za štampu u cjelini. Pokazalo se da mjera zabrane nije imala odvratajući učinak na to kako su podnosioci predstavke, oslobođeni od krivičnih optužbi, ostvarili i nastavili da ostvaruju svoja prava na slobodu izražavanja.

Sud je zaključio da je ocjena koju su sproveli domaći sudovi bila u skladu sa zahtjevima člana 10

i da prema tome nije došlo do kršenja slobode izražavanja.

Napomena: Odluka je važna jer pruža primjer kako štampa mora da izvršava svoje dužnosti i odgovornosti, čak i kada je riječ o izvještavanju o ozbiljnim pitanjima od javnog interesa, pažljivim uzimanjem u obzir prava na privatnost ranjivih osoba, naročito kada se putem Interneta šire osjetljive informacije i materijali ([Uredništvo Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine](#), presuda od 5. maja 2011. godine, predstavka br. 33014/05). Međutim, valja napomenuti da je zaključak da nije bilo kršenja, u ovom predmetu, neraskidivo povezan s okolnošću da miješanje nije imalo oblik krivične sankcije ili građanske odgovornosti, već je bilo ograničeno na uklanjanje nezakonitog sadržaja.

Dubinska analiza izabranih predmeta

Sabuncu i drugi protiv Turske, presuda od 10. novembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17

Činjenično stanje

Deset podnosilaca predstavke bili su novinari lista *Cumhuriyet* („Republika“), vodećih dnevnih novina koje izlaze u cijeloj državi, ili menadžeri fondacije koja je glavni akcionar kompanije koja izdaje taj list.

Nakon proglašenja vanrednog stanja u julu 2016. godine, i nakon što im je bilo određeno policijsko zadržavanje od nekoliko dana, podnosioci predstavke stavljeni su u pritvor 6. novembra 2016. godine. Istanbulski IX prekršajni sud smatrao je, između ostalog, da postoje jake sumnje da – putem članaka objavljenih u novinama *Cumhuriyet*, čiju su uredničku politiku po njihovom mišljenju kontrolisali, i putem društvenih mreža – oni promovišu i šire propagandu u ime organizacija koje se smatraju terorističkim, odnosno PKK/KCK (Radnička stranka Kurdistan (ilegalna oružana organizacija)/Savez kurdistanskih zajednica) i organizacije koju turske vlasti nazivaju FETÖ/PDY (Fetulahistička teroristička organizacija/Paralelna državna struktura). Takođe je utvrdio da postoji rizik od bijega i uništavanja dokaza, kao i da će alternativne mjere biti nedovoljne.

Podnosioci predstavki podnijeli su nekoliko zahtjeva za puštanje na slobodu koji su odbijeni, a odbijeni su i prigovori protiv naredbi o produženju njihovog pritvora. Njihov pritvor povremeno je produžavan.

U aprilu 2017. godine državno tužilaštvo u Istanbulu podnijelo je optužni predlog protiv deset podnosilaca predstavke XXVII porotnom sudu u Istanbulu. Državni tužilac prvenstveno je tvrdio da se tokom tri godine prije pokušaja puča 15. jula 2016. godine urednički stav *Cumhuriyet*-a promijenio kao rezultat uticaja podnosilaca predstavke, suprotno uredničkim načelima kojih su se novine pridržavale 90 godina.

U julu 2017. godine, na kraju prvog ročišta, porotni sud u Istanbulu utvrdio je da su dokazi već prikupljeni i da se rizik od bijega više nije odnosio na sedam podnosilaca predstavke, pa je naložio njihovo puštanje na slobodu. Puštanje preostale trojice podnosilaca predstavke na slobodu naređeno je između septembra 2017. i aprila 2018. godine.

U aprilu 2018. godine, porotni sud u Istanbulu oslobodio je jednog podnosioca predstavke (gdina Günay-a) svih optužbi, a ostalih devet proglasio krivima za pomaganje terorističkoj organizaciji, pri čemu nijesu bili njeni članovi, prema članu 220 stav 7 Krivičnog zakonika. Osuđeni su na zatvorske kazne u rasponu od tri godine i šest mjeseci i sedam godina i šest mjeseci. U februaru 2019. godine, Apelacioni sud u Istanbulu odbacio je žalbe podnosilaca predstavke. U septembru 2019. godine, Kasacioni sud poništio je žalbenu presudu i vratio predmet Apelacionom sudu. U novembru 2019. godine, Apelacioni sud u Istanbulu oslobodio je jednu osobu (gdina Gürsel-a), ali je odstupio od presude Kasacionog suda i potvrdio osuđujuću presudu za preostalih osam. Postupak po njihovoj daljoj žalbi još uvijek

je u toku pred plenarnim krivičnim odjeljenjima Kasacionog suda.

U međuvremenu, u decembru 2016. godine, podnosioci predstavke podnijeli su pojedinačne predstavke Ustavnom sudu, navodeći kršenje njihovog prava na slobodu i bezbjednost i prava na slobodu izražavanja i slobodu štampe. Ustavni sud utvrdio je kršenje tih prava u odnosu na dva podnosioca predstavke (gdina Günay-a i gdina Gürsel-a) i nije utvrdio kršenje prava preostalih osam podnosilaca predstavke.

Pred Sudom se podnosioci predstavke žale da je njihov pritvor bio proizvoljan i da se nije zasnivao na konkretnim dokazima koji opravdavaju osnovanu sumnju da su počinili krivično djelo (član 5 stav 1) i o trajanju postupka pred Ustavnim sudom (član 5 stav 4). Dalje su tvrdili da je povrijeđena njihova sloboda izražavanja (član 10), žaleći se da su se optužbe za krivična djela povezana sa terorizmom zasnivale na uredničkom stavu novina koje kritikuju određene vladine politike. Konačno, tvrdili su da je njihov pritvor bio namijenjen kažnjavanju zbog kritike vlade i da je predstavljao zloupotrebu ograničenja njihovog prava na slobodu (član 18 u vezi sa članom 5 stav 1 i članom 10).

Obrazloženje ESLJP-a

Sud je odbio nekoliko preliminarnih prigovora na prihvatljivost pritužbi. Međutim, utvrdio je da su gđin Günay i gđin Gürsel, čije je tvrdnje o kršenju njihovih prava na slobodu i slobodu izražavanja podržao Ustavni sud, izgubili status žrtve u pogledu tih zahtjeva.

Član 5 stav 1 (pravo na slobodu - postojanje osnovana sumnje za izvršenje krivičnog djela) – Sud je podsjetio da su, s obzirom na težinu navodnih krivičnih djela i visinu potencijalne kazne, domaće vlasti sa velikom pažnjom trebale da razmotre činjenice. Činjenice u osnovi sumnje na njihovo izvršenje trebale su da budu podržane provjerljivim i objektivnim dokazima da bi se sa razlogom moglo smatrati da spadaju pod jedno od navod-

nih krivičnih djela, kako je definisano Krivičnim zakonikom.

Sud je primijetio da bi se objavljeni materijali na koje su se pozivali pravosudni organi prilikom određivanja i produžavanja pritvora podnosioca predstavke mogli podijeliti u četiri grupe. To su: (1) članci u kojima se kritikuju javne politike političkih vlasti i javno ponašanje njihovih simpatizera; (2) članci, tvitovi i vijesti u kojima se prenose izjave lica koja navodno predstavljaju ilegalne organizacije; (3) kritički stavovi novinara *Cumhuriyet*-a o postupanjima upravnih i sudskih vlasti u borbi protiv ilegalnih organizacija; i (4) osjetljive informacije koje pobuđuju zanimanje javnosti.

Sud je smatrao da čak i pod pretpostavkom da se podnosiocima predstavki pripisuju svi novinski članci koje su nacionalne vlasti citirale kako bi opravdale njihovo početno i dalje pritvaranje, ti članci objektivnom posmatraču nijesu otkrili nijednu činjenicu koja bi mogla pobuditi osnovanu sumnju u izvršenje krivičnih djela širenja propagande u ime terorističkih organizacija ili pružanja pomoći tim organizacijama.

Nakon detaljnog razmatranja navodnih djela podnosilaca predstavke, Sud je napomenuo sljedeće. Njihovo postupanje je bilo u granicama javne diskusije o činjenicama i događajima koji su već bili poznati. Ispitali su činjenice i mišljenja i izvještavali o istima u skladu sa novinarskim dužnostima. Ona nijesu predstavljala podršku ili zagovaranje upotrebe nasilja u oblasti politike, niti su ukazivala na bilo kakvu želju podnosilaca predstavke da doprinesu nezakonitim ciljevima terorističkih organizacija, odnosno korišćenju nasilja i terora u političke svrhe. Sud je naglasio da se te činjenice na prvi pogled nijesu mogle razlikovati od legitimnih aktivnosti političke opozicije, jer je bilo vidljivo da spadaju u ostvarivanje njihove slobode izražavanja i slobode štampe, garantovane domaćim pravom i Konvencijom. Legitimna kritika vlasti u kontekstu javne diskusije, na osnovu slobode izražavanja i štampe, tako je izjednačena sa pomaganjem terorističkim organizacijama i/ili širenjem propagande u korist tih organizacija. Prema mišljenju Suda, takvo tuma-

čenje krivičnog zakona predstavljalo je znatan rizik za sistem Konvencije, rezultirajući time da bilo koja osoba koja izražava stav suprotan stavovima koje zagovaraju vlada i organi vlasti bude okarakterisana kao terorista ili osoba koja pomaže teroristi. U pluralističkoj demokratiji takva situacija ne može da uvjeri objektivnog posmatrača da postoji osnovana sumnja protiv novinara koji su na strani političke opozicije, ali ne promovišu upotrebu nasilja.

U pogledu tvrdnje vlade Turske da je mjera bila izuzetno opravdana s obzirom na vanredno stanje, Sud je napomenuo da su u tom kontekstu uvedene mnoge mjere koje su postavile značajna ograničenja u odnosu na procesne zaštitne mjere utvrđene u domaćem zakonu za svakoga koga je zadržala policija ili ko je stavljen u pritvor. Međutim, nijedna od njih nije se odnosila na situaciju podnosilaca predstavke. Stoga se ne može reći da su mjere protiv kojih su podnesene pritužbe ispunile uslove utvrđene članom 15 Konvencije.

Sud je stoga utvrdio kršenje člana 5 stav 1 zbog nedostatka osnovane sumnje da je osam dotičnih podnosilaca predstavke izvršilo krivično djelo. Iz tog razloga je smatrao nepotrebnim da zasebno razmatra ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke iz člana 5 stav 1 tačka (c) i stav 3.

Član 5 stav 4 (pravo na slobodu - hitno ispitivanje zakonitosti pritvora) – Sud je ponovio da se zahtjev za hitnim ispitivanjem pritvora primjenjuje na postupke pred Ustavnim sudom. Napomenuo je da su se vremenski periodi koje treba uzeti u obzir kretali između sedam mjeseci i šesnaest mjeseci i da su svi ti vremenski periodi spadali u period vanrednog stanja. Iako se relevantni vremenski periodi u uobičajenom kontekstu nijesu mogli opisati kao „hitni” i vezano za prethodne predmete pritvora za vrijeme vanrednog stanja ([Akgün protiv Turske](#), odluka od 2. aprila 2019. godine, predstavka br. 19699/18, [Mehmet Hasan Altan protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018. godine, predstavka br. 13237/17, i [Şahin Alpay protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018. godine, predstavka br. 13237/17), složenost predstavi i broj predmeta Ustavnog suda nakon proglašenja

vanrednog stanja morali su se uzeti u obzir. Sud je zaključio da je ovo bila izuzetna situacija i da, u posebnim okolnostima predmeta, nije došlo do kršenja člana 5 stav 4.

Član 10 (sloboda izražavanja) – Sud je ponovio da krivično gonjenje i pritvor novinara koji su neposredno povezani sa njihovim radom krše član 10 čak i kad je dotična osoba na kraju oslobođena. Zapravo, time im je stvarno i efektivno ograničeno obavljanje njihovog novinarskog posla. S tim u vezi zaključio je da se nezakonita mjera pritvora koja predstavlja i miješanje u jednu od sloboda garantovanih Konvencijom ne može u načelu smatrati ograničenjem te slobode propisanim domaćim pravom. S obzirom na zaključke u vezi sa članom 5 stav 1, Sud je utvrdio da je došlo i do kršenja člana 10.

Član 18, u vezi sa članom članom 5 st. 1 i članom 10 (zloupotreba ograničenja lične slobode i slobode izražavanja) – Podnosioci predstavke u osnovi su se žalili da je stvarni motiv za njihov pritvor bio ućutkivanje kritika vlade i njenih simpatizera objavljeno u novinama. Sud je primio na znanje da su umješači, uključujući Komesara za ljudska prava, ukazali da je nakon puča 2016. godine bilo mnogo slučajeva neutemeljenog optuživanja opozicionih novinara za terorizam i da su pritvarani do suđenja. Međutim, Sud je napomenuo da su „politički i pravosudni postupak u osnovi različiti” i da svoju odluku mora zasnivati na „dokazima u pravnom smislu”. Ponovio je da se postojanje „skrivenih svrha” koja podrazumijeva kršenje člana 18 ne pokazuje automatski zaključivanjem da su podnosioci predstavke nezakonito pritvoreni, čime je povrijeđena njihova sloboda izražavanja. Sud je razmotrio okolnosti predmeta i napomenuo da je Ustavni sud temeljno proučio predmet podnosilaca predstavke i donio obrazloženu odluku popraćenu izdvojenim mišljenjima. Zaključio je da postojanje skrivenih svrha nije utvrđeno van razumne sumnje. Stoga nije došlo do kršenja člana 18.

Opšti komentari

Presudom se odlučuje o ključnom predmetu u oblasti slobode i sigurnosti novinara. Ista unaprjeđuje praksu Suda u pogledu zaštite od proizvoljnog pritvaranja novinara u dva aspekta.

Prvo, formuliše načela koja se odnose na postojanje „osnovane sumnje da je izvršeno krivično djelo“ od strane osobe koja je držana u pritvoru, što je bitan dio zaštitne mjere utvrđene u članu 5 stav 1 tačka (c). Ovo je, prema presudi, nešto više od dobre vjere. U poređenju sa standardnim pristupom tom pitanju (uporedi sa [Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 3. avgusta 1990. godine, predstavka br. 12244/86, 12245/86, 12383/86), presuda doprinosi razvoju i konsolidaciji dvostrukog testa: (1) objektivni posmatrač mora vjerovati da postoje činjenice ili informacije navedene kao osnova za pritvor (činjenični aspekt), i (2) razumno se može smatrati da te činjenice spadaju u zakonski opis djela (pravna karakterizacija). Glavni doprinos presude je da se jasno uspostavi načelo prema kojem se „sumnja ne može smatrati osnovanom ako se zasniva na pristupu koji se sastoji od ‚kategorizovanja kao krivičnog postupanja‘ ostvarivanja prava i sloboda priznatih Konvencijom (vidi takođe [Ragıp Zarakolu protiv Turske](#), presuda od 15. septembra 2020. godine, predstavka br. 15064/12, [Şik protiv Turske \(br. 2\)](#), presuda od 24. decembra 2020. godine, predstavka br. 36493/17). Osim toga, kada je navodno krivično djelo teško, a krivični postupak zadire u slobodu izražavanja, presuda zahtijeva vrlo strogu sudsku kontrolu, kako pred domaćim sudovima, tako i od strane samog Suda.

Dalji doprinos presude razvoju načela u ovoj oblasti je jasna tvrdnja da se mjera nezakonitog pritvora koja ometa slobodu izražavanja „u načelu ne može smatrati ograničenjem te slobode propisanim domaćim pravom“. Zajedno sa strogom kontrolom koja je potrebna da bi se opravdalo ograničenje slobode novinara zbog optužbi neposredno povezanih sa njihovim radom, ovo je postavilo vrlo visok standard zaštite.

Zaključak Suda da nije došlo do zloupotrebe ograničenja lične slobode važan je i u tekućoj pravnoj diskusiji o području primjene člana 18. U svom izdvojenom mišljenju, sudija Kūris tvrdio je da je Sud primijenio vrlo zahtjevan standard „nepobitnog i neposrednog dokaza“ za postojanje skrivene svrhe ograničenja, koji postoji u starijoj sudskoj praksi ([Khodorkovskiy protiv Rusije](#), br. 5829/04, paragraf 259, 31. maj 2011. godine). Tvrdio je da je trebalo slijediti drugačiji pristup razvijen u sudskoj praksi i već potvrđen od strane Velikog vijeća ([Merabishvili protiv Gruzije](#) [VV], presuda od 8. decembra 2017. godine, predstavka br. 72508/13. Prema njegovom mišljenju, Sud je trebao da sprovede autonomnu ocjenu, koja se takođe zasniva na kontekstualnim elementima i koristi širi raspon dostupnih izvora informacija. Veliko vijeće se pozabavilo tim pitanjem u presudi u predmetu [Selahattin Demirtaş protiv Turske \(br. 2\)](#) koja je navedena u nastavku.

[Selahattin Demirtaş protiv Turske \(br. 2\)](#) [VV], presuda od 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 14305/17

Činjenično stanje

Podnosilac predstavke bio je izabrani član Narodne skupštine Turske, bivši kandidat za predsjedništvo Republike, i jedan od supredsjedavajućih Narodne demokratske stranke (HDP), prve prokurdske političke stranke čiji su predstavnici dobili mjesta u parlamentu.

Ustav Turske je amandmanski izmijenjen 20. maja 2016. godine. Njime je ukinuta nekažnjivost narodnih poslanika (tj. izuzeće od hapšenja, ispitivanja, pritvora ili suđenja) prema članu 83 stav 2 Ustava, u svim slučajevima kada su zahtjevi u tom smislu proslijeđeni Narodnoj skupštini prije datuma usvajanja amandmana. Amandmanom nije mijenjano pitanje neodgovornosti za mišljenje izražena tokom ili u vezi sa parlamentarnim aktivnostima. Ova je reforma početa u oktobru

2014. godine nakon sukoba u Kobaniju u Siriji, između Daeša i snaga jedne organizacije koja je povezana sa PKK-om, koji Turska smatra terorističkom organizacijom. Nakon mjera koje je vlada preduzela kako bi spriječila pristaše Kurda da se pridruže antidaevskim snagama u Siriji, demonstracije su ubrzo postale nasilne. U 2015. godini ponovo su počeli teroristički napadi, političko nasilje i oružani sukobi između vladinih snaga i kurdskih frakcija. Time je okončan postupak rješavanja „kurdskog pitanja” koji je tekao od 2011. godine.

Podnosilac predstavke, čija je stranka u početku putem svog Twitter naloga pozivala na demonstracije protiv vlade, aktivno se u svojim govorima i izjavama pozivao na te događaje. Pozvao je na kraj političkog nasilja, ali takođe podržao i pohvalio kurdski „otpor” i zahtjeve za autonomiju Kurda. U izjavi novinarima od 16. januara 2016. godine, predsjednik Turske izričito je izjave podnosioca predstavke nazvao „krivičnim djelima protiv Ustava” i pozvao na odgovornost, u „procesu koji će započeti ukidanjem [poslaničkog] imuniteta”.

U novembru 2016. godine, II prekršajni sud u Dijarbakiru odredio je pritvor podnosiocu predstavke, u kontekstu krivične istrage koju je vodio državni tužilac iz Dijarbakira, a zbog sumnje da je član oružane terorističke organizacije i da je podsticao druge na izvršenje krivičnog djela. Predmet tužilaštva spojio je trideset i jednu krivičnu istragu koja se odnosila na podnosioca predstavke u jednu. Gdin Demirtaş je tako bio jedan od 154 poslanika (uključujući 55 članova HDP-a) pogođenih ustavnim amandmanima. Na kraju, 14 članova HDP-a, uključujući podnosioca predstavke, i 1 član druge opozicione stranke, bili su predmet krivične istrage i stavljeni u pritvor.

Nakon toga je državno tužilaštvo u Istanbulu otvorilo istragu protiv podnosioca predstavke zbog širenja propagande u korist terorističke organizacije. Poslat na suđenje pred porotni sud u Istanbulu, u septembru 2018. godine proglašen je krivim za ono čime je optužnicom terećen. Zatorvsku kaznu koja mu je izrečena počeo je da

izdržava 7. decembra 2018. godine. U septembru 2019. godine, pušten je nakon ukidanja pritvora u prvom nizu postupaka i odgađanja izvršenja kazne izrečene 2018. godine. Ubrzo nakon toga, prekršajni sud u Ankari ponovo ga je stavio u pritvor, na zahtjev državnog tužilaštva u Ankari, u zasebnoj istrazi u kojoj je terećen za različite optužbe vezane za iste događaje.

Gdin Demirtaş u više je navrata osporavao pred nadležnim sudovima zakonitost svog početnog i daljeg pritvora u postupku pred sudom u Dijarbakiru. Tokom tih postupaka, podnosilac predstavke neprestano je tvrdio da je njegovo pritvaranje bilo nezakonito, budući da su se sve optužbe protiv njega odnosile na političke govore i mišljenja obuhvaćena neodgovornošću za mišljenja izražena tokom ili u vezi sa parlamentarnim aktivnostima. Tvrdio je da nije bilo dovoljno osnova za njegov pritvor i da je cilj lišenja slobode bio učutkavanje članova političke opozicije. Takođe je porekao da je izvršio neko krivično djelo i tvrdio je da je bio pritvoren zbog izražavanja kritičkih stavova o politikama koje je zastupao predsjednik Turske.

Podnosilac predstavke podnio je nekoliko podnesaka Ustavnom sudu Turske, osporavajući zakonitost svog pritvora i tvrdeći da su povrijeđena njegova prava na slobodu izražavanja i pasivno biračko pravo. Ustavni sud odbacio je njegov prvi podnesak 2017. godine, podržavajući, između ostalog, ustavni amandman. Ustavni sud je 2020. godine potvrdio zakonitost početnog pritvora podnosioca predstavke, ali je proglasio da je podnosiocu predstavke povrijeđeno pravo na slobodu zbog neefektivnog sudskog nadzora nad zakonitošću njegovog daljeg pritvora. Sve ostale pritužbe su odbijene.

U daljem podnesku Ustavnom sudu, podnosilac predstavke osporio je zakonitost svog daljeg pritvora. Postupak je još u toku. Slijedom toga, podnosilac predstavke ostaje u zatvoru.

Pred Sudom se podnosilac predstavke žalio na kršenje svojih prava na slobodu (član 5, st. 1, 3 i 4), na slobodu izražavanja (član 10), pasivno biračko pravo i pravo da prisustvuje i učestvuje u sjedni-

cama parlamenta (član 3 Protokola br. 1), kao i na zloupotrebu ovlaštenja da se primijene ograničenja ljudskih prava dopuštena Konvencijom (član 18, u vezi sa članom 5 stav 1).

Vijeće Suda je 2018. godine zaključilo da je došlo do kršenja člana 5 stav 3, člana 18 (u vezi sa članom 5 stav 3) i člana 3 Protokola br. 1. Sud je utvrdio da nije došlo do kršenja člana 5, st. 1 i 4 i nije smatrao potrebnim da razmatra predmet u odnosu na član 10. Predmet je upućen Velikom vijeću na zahtjev obje strane.

Obrazloženje ESLJP-a

Veliko vijeće odbilo je nekoliko preliminar-
nih prigovora na prihvatljivost pritužbi.
U meritumu je, suprotno pristupu Vijeća,
dalo slobodi izražavanja centralnu ulogu u svom
obrazloženju, započevši analizu iz ugla člana 10.
Utvrdilo je da su se ukidanje imuniteta podnosioca
predstavke i njegovo pritvaranje i krivično gonjenje
zasnivali na nepredvidivoj pravnoj osnovi,
čime je povrijeđen član 10. Obrazloženje i zaključci
po ovom pitanju bili su relevantni, ako ne i presudni,
u dodatnim zaključcima Suda o povredi drugih prava,
naročito člana 5 stav 1 Konvencije i člana 3 Protokola
br. 1. Sud je naložio, na osnovu člana 46, hitno puštanje
podnosioca predstavke na slobodu.

Član 10 (sloboda izražavanja) – Sud je pažljivo analizirao parlamentarni postupak u vezi sa ustavnim amandmanom i razloge koje su naveli domaći sudovi za početni pritvor podnosioca predstavke i optužnicu iz 2017. godine. Napomenuo je da je parlamentarni postupak jasno imao za cilj oduzimanje imuniteta prepoznatljivoj grupi opozicionih poslanika zbog njihovih govora, dok se optužnica oslanjala isključivo na izjave i mišljenje koje je iskazao podnosilac predstavke. Ukidanje parlamentarnog imuniteta podnosiocu predstavke i njegov pritvor i krivično gonjenje stoga su predstavljali miješanje u njegova prava na slobodu izražavanja.

Zakonske odredbe koje su činile osnovu za miješanje bile su: (1) ustavni amandman i (2) odredbe

Krivičnog zakonika koje se odnose na optužbe povezane sa terorizmom. Što se tiče njihovog kvaliteta, pitanje je bilo da li je podnosilac predstavke mogao predvidjeti njihovo tumačenje i primjenu kada je držao govore. Sud ih je redom razmatrao.

(1) Sud je napomenuo da je amandman uticao samo na nekažnjivost, a ne na neodgovornost koja je naročito usmjerena na zaštitu slobode izražavanja poslanika. Stoga su čak i nakon amandmana poslanici nastavili da uživaju pravnu zaštitu za političke govore u Narodnoj skupštini i njihovo ponavljanje ili širenje izvan Skupštine. Samo je Skupština mogla da odluči drugačije, slijedeći primjenjivi ustavni postupak, koji je predviđao procesne garancije. Stoga je zadatak domaćih sudova bio da utvrde prije svega jesu li politički govori podnosioca predstavke bili obuhvaćeni neodgovornošću za mišljenja izražena tokom parlamentarnih aktivnosti ili u vezi sa istima. Podnosilac predstavke se pozivao na ovaj argument od početnog pritvora. Međutim, Sud je notirao kao bitan nedostatak analize argumenata podnosioca predstavke po ovom pitanju od strane domaćih sudova na svim nivoima, uključujući i Ustavni sud. Čak i pod pretpostavkom da osporeni govori nijesu bili obuhvaćeni neodgovornošću, ustavni amandman pokrenuo je pitanje predvidljivosti same po sebi, jer je poslanicima oduzeo procesne zaštitne mjere predviđene Ustavom protiv ukidanja imuniteta. To uključuje pojedinačnu ocjenu i odluku Skupštine o situaciji svakog dotičnog poslanika i pravo na žalbu Ustavnom sudu. Štaviše, Sud je u potpunosti prihvatio jasni zaključak Venecijanske komisije da je ovaj vanredni nezabilježeni *ad homines* amandman izričito bio usmjeren na određene izjave poslanika, naročito opozicionih, pa je stoga predstavljao „zloupotrebu postupka ustavnog amandmana“ (Venecijanska komisija, [Turska – Mišljenje o suspenziji člana 83 stav 2 Ustava](#), mišljenje br. 858/2016 od 14. oktobra 2016. godine). U tom kontekstu, poslanici nijesu mogli razumno da očekuju da će amandman biti usvojen tokom njihovog mandata. Miješanje nije bilo predvidljivo.

2) Sud je ponovio da su govori podnosioca predstavke bili jedini činjenični osnov za pritvaranje podnosioca predstavke zbog optužbi povezanih sa terorizmom. Napomenuo je da je odlukama domaćih sudova nedostajalo jasnoće i preciznosti u pogledu toga koja su krivična djela osnova za pritvor podnosioca predstavke. Međutim, smatrao je da je krivično djelo formiranja ili vođenja oružane terorističke organizacije i članstvo u takvoj organizaciji (član 314 Krivičnog zakonika Turske) imalo istaknutu ulogu. U ovom su predmetu domaći sudovi usvojili široko tumačenje krivičnih djela i nijesu sproveli analizu elemenata krivičnog djela koju je formulisao Kasacioni sud. Političke izjave podnosioca predstavke smatrane su dovoljnima da predstavljaju djela koja mogu uspostaviti aktivnu vezu između podnosioca predstavke i oružane organizacije, bez odgovarajuće kontekstualne analize. To se odvijalo u opštem kontekstu u kojem je, kako je istakao Komesar za ljudska prava, bilo sve uobičajenije da se dokazi koji se koriste za opravdanje pritvora ograničavaju isključivo na izjave i djela koja su očigledno nenasilna i u načelu bi trebala da budu zaštićena članom 10. Osim toga, Venecijanska komisija je navela da su primjenjujući član 314 Krivičnog zakonika, domaći sudovi često odlučivali o članstvu neke osobe u oružanoj organizaciji na osnovu vrlo slabih dokaza (Venecijanska komisija, [Mišljenje o čl. 216, 299, 301 i 314 Krivičnog zakonika Turske](#), mišljenje br. 831/2015 od 16. marta 2016. godine). Raspon djela koja bi mogla opravdati pritvor podnosioca predstavke u vezi sa predmetnim teškim krivičnim djelima bio je preširok da bi pružio adekvatnu zaštitu od proizvoljnog miješanja nacionalnih vlasti. Takvo tumačenje naročito ne može biti opravdano ako je podrazumijevalo izjednačavanje ostvarivanja prava na slobodu izražavanja sa pripadnošću, formiranjem ili vođenjem oružane terorističke organizacije, u odsustvu bilo kakvih konkretnih dokaza o vezi sa terorističkom organizacijom. Stoga osporenim odredbama nedostaje traženi kvalitet predvidljivosti.

Član 5 stav 1 (pravo na slobodu - postojanje razumnih osnova za izvršenje krivičnog djela) – na pitanje postoji li osnovana sumnja za izvršenje krivičnih djela, što je zahtjev za pritvor prema

članu 5 stav 1 tačka (c), Veliko vijeće vrlo je pažljivo procijenilo optužbe protiv podnosioca predstavke i prateće dokaze i na kraju se nije složilo sa zaključkom Vijeća da nije došlo do kršenja. Sud je utvrdio da osporene političke govore podnosioca predstavke, zbog njihovog sadržaja i konteksta, čak i kada izražavaju oštre kritike i šokantna mišljenja, objektivni posmatrač ne može smatrati huškačkim djelima koja podstiču ili odobravaju nasilje. S tim u vezi, moralo se uzeti u obzir da su oni bili povezani sa ostvarivanjem prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja kao poslanika. Sud je zaključio da odluke o pritvoru podnosioca predstavke nijesu uključivale dokaze koji bi mogli ukazati na jasnu vezu između njegovih radnji i krivičnih djela zbog kojih je pritvoren. Stoga je došlo do kršenja člana 5 stav 1.

Član 3 Protokola br. 1 (pravo na slobodne i poštene izbore) – Pravo na slobodne izbore uključuje pravo izabranih članova da prisustvuju i učestvuju u sjednicama parlamenta. Sud je naglasio međuzavisnost između člana 10 i člana 3 Protokola br. 1 i njegovu posebnu važnost kada se demokratski izabrani predstavnici drže u pritvoru zbog izražavanja svojih političkih mišljenja. Sud je smatrao da kada god je poslanik pritvoren suprotno članu 10, bez osnovane sumnje, postoji posljedična povreda člana 3 Protokola br. 1. To uključuje predmete, poput ovog pred Sudom, u kojima domaći sudovi uopšte nijesu uzeli u obzir da su predmetna krivična djela bila neposredno povezana sa političkim aktivnostima žrtve.

Član 18, u vezi sa članom 5 stav 1 (zloupotreba ograničenja lične slobode) – iako je Sudu proceduralno zabranjeno razmatranje tvrdnje da je došlo do zloupotrebe ograničenja u vezi sa članom 10, njegovo obrazloženje i zaključci u vezi sa tim relevantni su za slobodu izražavanja. Sud je razmotrio da li je pritvor podnosioca predstavke zaista imao skrivenu svrhu mimo represije krivičnih djela. Sud je analizirao više faktora, uključujući: (1) kontekst i dejstva ustavnog amandmana; (2) postojanje obrasca pritvaranja i krivičnog gonjenja članova opozicije zbog njihovih mišljenja; (3) izbor momenta i učinak početnog, produženog i naknadnog pritvora podnosioca predstavke,

naročito tokom dvije ključne kampanje (referendum o značajnoj ustavnoj reformi i predsjednički izbori); (4) zaključke drugih tijela Savjeta Evrope o nezavisnosti pravosudnog sistema, naročito tokom vanrednog stanja. Zaključio je da međusobno saglasni zaključci izvedeni iz ovog konteksta potkrepljuju zaključak da svrhe koje su vlasti iznijele kao obrazloženje za pritvor podnosioca predstavke od početka, a i dalje, samo služe kao pokriće za skrivenu političku svrhu, što je pitanje od nesporne važnosti za demokratiju.

Opšti komentari

Presuda u predmetu *Demirtaş* vjerovatno je najznačajnija koju je Sud donio 2020. godine i postavlja standarde koji će postati referentna tačka u zaštiti političkog govora i slobode izražavanja u cjelini od zlonamjernog progona i ciljanog pritvora pod pokrićem borbe protiv terorizma i političkog nasilja. To čini kroz inovativni pristup (uporedi sa [Sabuncu i drugi protiv Turske](#), presuda od 10. decembra 2020. godine, predstavka br. 23199/17, komentarisano u tekstu iznad, i [Şahin Alpay protiv Turske](#), presuda od 20. marta 2018. godine, predstavka br. 16538/17), čime se slobodi govora i načelu zakonitosti ograničenja daje centralna i istaknuta uloga u očuvanju vladavine prava, kada demokratskim institucijama prijete autoritarni i populistički uplivi iznutra, zloupotrebom većinske vladavine.

Ovaj se rezultat postiže primjetnim interpretativnim pristupom. Sud se u svojem obrazloženju udaljava od razmatranja ekonomičnosti sudskog postupka i u potpunosti razvija koherentno tumačenje različitih konvencionalnih prava, u svijetlu sveobuhvatnog koncepta vladavine prava. Pri tom se Sud značajno oslanja na rad drugih tijela Savjeta Evrope, naročito Venecijanske komisije i Komesara za ljudska prava.

Sud je tokom vremena razvio čitav niz načela koja se zasnivaju na ideji da je sloboda govora naročito važna za opozicione poslanike, pozivajući na najpomniji nadzor od strane Suda ([Castells protiv Španije](#), presuda od 23. aprila 1992. godine, predstavka br. 11798/85; [Karácsony i drugi protiv](#)

[Mađarske](#) [VV], presuda od 17. maja 2016. godine, predstavka br. 42461/13 i 44357/13). U tom okviru, presuda naročito razrađuje koncept predvidljivosti zakona, u dva aspekta. Prvo, postavlja ograničenja ukidanja parlamentarnog imuniteta putem postupka ustavnog amandmana usmjerenog na opozicione grupe, lišavajući ih zaštitnih mjera koje su uobičajene kada se radi o ukidanju privilegija. Drugo, zahtijeva pažljivo formulisanje krivičnih odredbi i strogo tumačenje od strane domaćih sudova u kontekstu borbe protiv terorizma i političkog nasilja, kako bi se izbjegla mogućnost izjednačavanja ostvarivanja slobode izražavanja i učestvovanja u terorističkoj organizaciji, u situaciji kada nema bilo kakvih konkretnih dokaza o takvoj vezi. Postavljajući svoju analizu na nivo zakonitosti, a ne srazmjernosti miješanja, presuda upućuje snažno upozorenje da u demokratskom društvu zakon mora da ima primarnu funkciju zaštite od proizvoljne upotrebe moći i ne može da postane jedna od alatka moći.

Zaključak da je pritvor bio zasnovan na odredbama kojima nedostaje kvalitet „zakona“ u konvencionalnom smislu održava se neposredno na analizu na osnovu prava na ličnu slobodu i slobodne izbore na način koji pojašnjava i proširuje pruženu zaštitu. Iako obrnutim redoslijedom, presuda jača međusobnu povezanost čl. 5 i 10 koja je već obrazložena u predmetu *Subuncu* i drugim nedavnim predmetima ([Ragip Zarakolu protiv Turske](#), presuda od 15. septembra 2020. godine, predstavka br. 15064/12, [Şik protiv Turske \(br. 2\)](#), presuda od 24. decembra 2020. godine, predstavka br. 36493/17, [Atilla Taş protiv Turske](#), presuda od 19. januara 2021. godine, predstavka br. 72/17). Presuda ojačava načelo prema kojem ostvarivanje slobode izražavanja samo po sebi ne može stvoriti „opravdanu sumnju“ da je izvršeno krivično djelo, s obzirom na to da Sud obavlja vrlo strogi nadzor obrazloženja datog na domaćem nivou ([Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 3. avgusta 1990, predstavka br. 12244/86 12245/86 12383/86). Slično tome, presuda proširujući opseg prava na slobodne izbore tako da obuhvati i „pravo prisustvovanja i učestvovanja u sjednicama parlamenta“ za izabrane poslanike, kaže da se, u načelu, kada se

pritvaranje poslanika ne može smatrati kompatibilnim sa zahtjevima člana 10 Konvencije, takođe predstavlja kršenje člana 3 Protokola br. 1.

I na kraju, zaključak da je došlo do kršenja člana 18 od posebne je važnosti. Prvo, time se naglašava politička dimenzija predmeta i postojanje problema u Turskoj u pogledu poštovanja slobode i bezbjednosti i slobode izražavanja. Drugo, to je odgovor na kritike nakon što nije utvrđeno kršenje u predmetu Sabuncu i značajno se odstupa od pristupa u tom predmetu. U cjelosti se ponavljaju načela iznesena u predmetu [Mera-bishvili protiv Gruzije](#) ([VV], presuda od 8. decembra 2017. godine, predstavka br. 72508/13). Presuda naročito podsjeća da nema razloga da se

Sud ograničava na „neposredni dokaz“ u vezi sa prigovorima na osnovu člana 18 ili da na takve navode primjenjuje poseban standard dokazivanja. Primjenjujući ova načela, sprovodi detaljnu i obimnu analizu situacije u Turskoj u relevantno vrijeme, pozivajući se takođe na informacije koje su dostavili umještači. Konačno, utvrđivanje kršenja člana 18 znači da su početni, produženi i sukcesivni pritvor gđina Demirtaşa imali za cilj da ga učutkaju kao opozicionog vođu i da ga spriječe da ostvaruje svoja politička prava prema Konvenciji. To, kaže presuda, ne ostavlja Sudu drugi izbor nego da naredi jedino moguće sredstvo za ispravljanje situacije: hitno puštanje gđina Demirtaşa na slobodu.

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ova akcija je dio „Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ i zasniva se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa EU/SE „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medijima u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“. Regionalna akcija je snažno povezana sa šest JUFREX akcija specifičnih za korisnike u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Kosovu*, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

JUFREX aktivnosti se sprovode sa ciljem da se:

- „unaprijedi sloboda izražavanja i sloboda medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprijedi primjena tih standarda angažovanjem niza aktera odgovornih za primjenu tih standarda u okviru svog svakodnevnog posla, kao što su: sudije, tužioc, advokati, policijski službenici, predstavnici regulatornih organa za medije, predstavnici medija i studenti;
- konsoliduje platforma za regionalnu saradnju, diskusiju i razmjenu dobrih praksi“.

Kada postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija, pri čemu je pravo na traženje, prenos i primanje informacija dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku predstavnika pravne struke (pravosudne akademije i advokatske komore) imaju presudnu ulogu da bi to postalo stvarnost.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje o slobodi izražavanja i slobodi medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model ravnopravne interakcije.

„Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ zajednička je inicijativa Evropske unije i Savjeta Evrope koja omogućava korisnicima da ispune svoje reformske programe u oblastima ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da ispoštuju evropske standarde, uključujući, ako je to relevantno, u okviru procesa proširenja EU.

* Ovaj naziv ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Savjet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na evropskom kontinentu. Čini ga 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor kojim se štite ljudska prava, demokratija i vladavina prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoje stručno znanje i iskustvo, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena dijeljenju svojih dostignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope